

Istina o dječjem domu u Jastrebarskom

«Osnovna mi je namjera u ovoj knjizi — ukazati na istinu, dokazati istinu o najtežim optužbama, a ta je: u dječjem domu i dječjem logoru u Jastrebarskom nije ubijeno ni jedno dijete! Čak štovite dječji logor u Jastrebarskom bio je najorganiziraniji dječji logor, zahvaljujući izuzetnom zalaganju osoblja Crvenog križa, liječnika, medicinskih i časničkih sestara i velikog broja civilnog osoblja» — rekao je u ponedjeljak 25. lipnja u Narodnom sveučilištu u Jastrebarskom, na predstavljanju knjige «Dječji dom u Jastrebarskom — Dokumenti (1939.—1947.)» njezin autor Ciril Petešić.

Pred stotina sudionika knjigu je predstavila recenzentkinja mr. Lucija Benyovskaja, a govorili su i: Stipe Bagarić u ime izdavača «Krišćanska sadašnjost», te predsjednik Skupštine općine Jastrebarsko Branimir Pasecky.

Knjiga, koja je pobudila pozornost javnosti jer se u njoj osvjedočavaju kontroverzni povijesni događaji tijekom drugog svjetskog rata u Jastrebarskom drukčije nego što su to činili dosadašnja historiofilija, izdavaštvo i novinstvo, predstavljena je i u srijedu 27. lipnja u dvorani Republičkog zavoda za socijalni rad u Zagrebu. Tom prigodom osim autora Petešića i recenzentkinje Benyovskaje, o knjizi su govorili: dr. Vjekoslav Cvrlje, također recenzent knjige, dr. Tomislav Šagi Bunić u ime izdavača, dr. Božo Zaja, direktor Zavoda, te nekolicina znanstvenika i uzrednika.

Tako je nakon gotovo pedeset godina velik broj objavljenih izvornih dokumenata u knjizi (za koje se nije znalo ili su prešućivani ili fragmentarno objavljeni u cilju potvrđivanja unaprijed određenih zaključaka) pokazao kakav je doista bio položaj djece u jastrebarskom domu i logoru. Knjiga je napokon skinula i nepravdno nametnutu laganu na mještane Jastrebarskog i okolice, redovnice i drugo osoblje koje je djelovalo u tim ustanovama.

Iz knjige se saznaje da su u Jastrebarskom bila tri državna dječja doma. Po pravni dom za poodraste dječake osnovala je Banovina Hrvatska g. 1939. Njezina su vodile redovnice Družbe Kćeri Božije Ljubavi i on je krajem 1941. ukinut. Drugi dom je bio dječji dom iz Osijeka koji je zbog preuredenja privremeno bio preseljen u Jastrebarsko. Knjiga se vodile slovenske redovnice usmiljenke i on se u kolovozu 1941. vratio u Osijek. Tog su mjeseca vlasti NDH osnovala Dječji dom za dječvojke, koji su također vodile slovenske usmiljenke. Za upraviteljicu je postavljena s. Pulherija Barta.

Dječji logor u Jastrebarskom osnovan je pošto su u javnost prodrli glasovi o užasnim uvjetima u kojima žive djeca u logoru u Staroj Gradskoj i drugim jasenovačkim logorima. U obavještanju javnosti o nesretnoj djeci najviše je pridonijela s. Monika Štamplija, koja je za svoje nesobično zalaganje dobila poslije rata i visoko državno odličje. Nakon njezinih alarmantnih vijesti o djeci, počela je organiziranija akcija za njihovo spašavanje u kojoj su se posebno zalagali prof. Kamilo Brössler, odbornik onodobnog Hrvatskog Crvenog križa, gospođa Diana Budisavljević, dr. Branko Davila, kotarski liječnik u Jastrebarskom i drugi. Zahvaljujući pritiscima Međunarodnog Crvenog križa dobivena je dozvola od ustaških vlasti da se djeca premjestu u logor u Jastrebarsko. U pripremanju za prijem izgladnjela i bolesna djeca uključio se svesrdno Crveni križ, Karitas zagrebačke nadbiskupije, brojni liječnici, medicinske sestre, redovnice, suradnici, bolničarke, narod iz mjesta i okoline, učenice škole za voditeljice dječjih vrtića iz Ruda kod Samobora i drugi. U samome logoru radilo je sedamdesetak osoba, od kojih je

senovačkim logorima i bolesti svakodnevno umirala. Njih 452 preminulo je u Jastrebarskom, što je od ukupnog broja djece 13,9% jer ih je kroz logor prošlo 3336. Brojne obitelji iz Zagreba i drugih mjesta Hrvatske primale su djecu ne samo iz Jastrebarskog nego i iz drugih jasenovačkih logora. Nakon opravka iz Jastrebarskog je 1637 djece smješteno po obiteljima. U tome pothvatu posebno se zauzeo i Karitas zagrebačke nadbiskupije. U jednom dokumentu nabrojeno je 60 katoličkih župa u koje je Karitas smjestio 5124 djece iz Jastrebarskog i drugih logora.

Nakon ovih podataka i činjenica nužno se nameće pitanje: Kako to da je logor, koji je postojao oko 4,5 mjeseca, tj. od 12. VII. 1942. do mjeseca studenog, spomenute godine (dječji dom je ostao dalje djelovati i nakon rata) i u kojem uopće nije bilo ustaša ili strazara, i u kojem je sve poduzeto da se što veći broj djece spasi, obilježen i orisan isključivo najtamnijim bojama? Na temelju čega se već 1942., tijekom rata i 40 godina poslije rata pisalo da su se djeca ubijala navodno »krampom«, »toljagama«, »čekićem«, »pijlalom«, »motikom«, »izra-

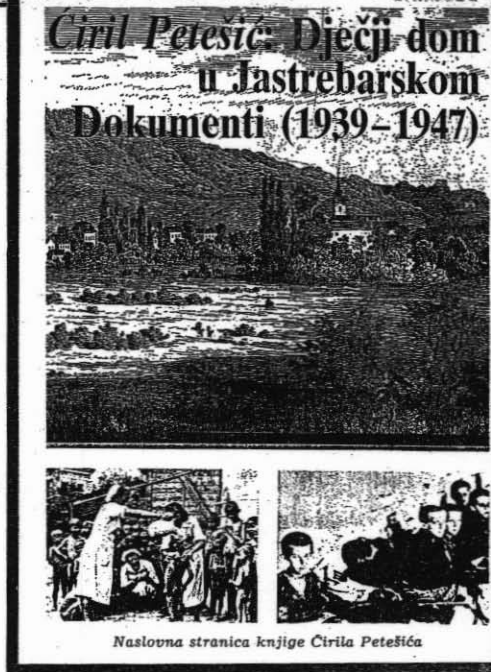

Molitva za s. Lukreciju Tereziju Mlakar koja se pomažući djeci zarazila od tifusa i od te bolesti umrla

bilo 40 slovenskih i hrvatskih redovnica, dvadeset civilnih sestara i osam liječnika. Djeca su bila raspoređena u preuređeni dvorac grofovske obitelji Erdödy, gdje je bila smještena zarazna bolnica, u nastambe kod franjevačkog samostana i u barake u obližnjem selu Donja Rijeka. Prva skupina djece stigla je na kolodvor u Jastrebarsko 11. srpnja 1942. Kakvo je njihovo zdravstveno stanje bilo, najdominativnije je opisao liječnik dr. Branko Dragišić:

«... to nisu bila djeca, nego isušeni skeleti prevučeni kožom sa velikim očima duboko upalim bez izraza, to su bili živi leševi...» Uz svu njegu i skr. djeca su zbog izgladnelosti, zlostavljanja u ranijim ja-

le, »u podrumu«, »svakodnevno«, »rano ujutro«, »noću«, da se »ni neke časne sestre nisu struvalaše uprijeti svoje ruke nevinnom ljudskom krvi«, da su ih one »ubijale tollagama i bacale u zahodske jame«, »podvodile ljepše dječvojce njemačkim oficirima«, »stajale nogama na tijelima djece dok su ih ustaše kriale« itd. ? Te i takve stravične optužbe uglavnom se temelje na naknadnim »sjećanjima« djece, ali stvarni dokazi koji bi ih potvrdivali i opravdali nisu nikada pronađeni. Naime, kad su partizani upali 26. kolovoza 1942. u Jastrebarsko i ušli u dječji logor nisu pronašli ni traga nikakvu zločinu, kao ni poslije posebna komisija OZN-e. Stoga ni za vi-

Naslovna stranica knjige Cirila Petešića

jeme rata ni poslije njega niti jedna redovnica nije optužena niti osuđena za navodne zločine. A i liječnici, sudionici tih zbivanja u svojim iskazima govore suprotno. Naknadna »sjećanja« djece logoraša bila su pod dojmom i su-

skom koriste jasnim političkim tendencijama o genocidnosti hrvatskog naroda.

Stoga Petešićeva knjiga predstavlja svojevrsni kopternikovski obrat u jednom dijelu naše novije historiofilije jer je još nedavno bilo nezamislivo da se objavi npr. kako se katolička redovnica s. Lukrecija Terezija Mlakar pomažući djeci u logoru zarazila od njih te je od tifusa umrla 19. studenog 1942.

Dječje žrtve koje mirno počivaju na jastrebarskom groblju užasavaju i ničim se ne mogu opravdati. Njih i svih onih koji su nesobično nastojali da im ublaže muke i da ih spase, u ponedjeljak 25. lipnja vjernici Jastrebarskog sjeli su se na mjesnom groblju. Bili su nazočni zagrebački kanonik nazočni zagrebački dugogodišnji župnik u Jastrebarskom Dragutin Španić, sadašnji župnik Stjepan Piteček, predjednik općine Pasecky, provincijalka slovenskih usmiljenki s. Pavla Škrbec, autor knjige g. Petešić i drugi. Položeno je cvijeće na zajedničku dječju grobnicu, a starice Jastrebarskog palile su svijeće onima kojima su usprkos osudici donosile svakodnevno svježe mlijeko, sir ili voće. Dok su molile uz zapaljenu svijeću, nisu ni pokušavale skrivati suze.

«Treba bi da nas knjige zastraši kako bismo se svi trgli i s više humaniteta, ljubavi i razumijevanja zajednički tražili izlaze u bolju i sretniju budućnost» — rekao je jedan od govornika na predstavljanju knjige. Jer ugasiše dječje oči koje su se tek počele radovati životu opominju i optužuju sve one koji ne pitaju za cijenu u ostvarivanju vlastitih nauma i protibitaka.

Tomislav Vuković